

Dominik Mierzejewski

ORCID 0000-0002-5943-2874

Przemysław Ciborek

ORCID 0000-0001-7502-4638

Mateusz Chatys

ORCID 0000-0003-2432-8484

Dyplomacja Chińskiej Republiki Ludowej w czasie pandemii COVID-19

Rok 2020 upłynął pod znakiem pandemii COVID-19, która w zdecydowany sposób stanowiła punkt odniesienia w działaniach dyplomacji Chińskiej Republiki Ludowej. W tej sytuacji stosunki ze Stanami Zjednoczonymi zostały osadzone w nowym kontekście, a Pekin stanął przed kolejnymi wyzwaniami związanymi z przekonywaniem światowej opinii publicznej o swoich dobrych zamiarach. Kontrowersje związane z nieudostępnieniem danych dotyczących źródła powstania wirusa oraz asertywna postawa w mediach społecznościowych chińskich dyplomatów, wzmagające się napięcie w Cieśninie Tajwańskiej oraz rosnąca rola ChRL w organizacjach międzynarodowych stanowiły podstawowe elementy w chińskiej polityce zagranicznej. Strategia Pekinu oparta na obronie przez atak została wzmocniona przez promowanie chińskich rozwiązań w zakresie zarządzania pandemią, a odnoszących się do koncepcji *safe city* Huawei. Po wyborach prezydenckich w Stanach Zjednoczonych wygranych przez Joe Bidena dyplomacja chińska rozpoczęła poszukiwania kompromisu w ramach umów międzynarodowych. Efekt powyższego stanowi podpisanie *Regional Comprehensive Partnership Agreement* z państwami ASEAN – Japonią, Koreą Południową, Australią i Nową Zelandią – oraz *Comprehensive Agreement on Investment* (CAI) z Unią Europejską.

Dyplomacja chińska wobec USA i wielostronnych umów handlowych

Na początku stycznia 2020 r. doprowadzono do podpisania ugody w eskalującym od 2019 r. konflikcie handlowym. Wówczas strona chińska zgodziła się na zakup towarów i usług za 200 mld USD w ciągu dwóch najbliższych lat. Ponadto zobowiązano się do zwiększenia możliwości kontroli kradzieży własności intelektualnej, redukcji

manipulacji walutowych oraz zwiększenia dostępu dla amerykańskich firm finansowych na rynku chińskim. W odpowiedzi Waszyngton zaakceptował zmniejszenie cel o połowę (od 1 września 2020 r.) na towary o wartości 120 mld USD, następnie od 1 grudnia 2020 r. zobowiązano się do zniesienia cel na produkty o wartości 160 mld USD i utrzymanie ich w wysokości 25% na produkty o wartości 250 mld USD¹.

Oprócz toczącego się sporu handlowego wybuch epidemii w chińskim mieście Wuhan, stolicy prowincji Hubei, stał się kolejnym elementem antagonizującym strony. Początek sporu wynikał z faktu, iż strona chińska nie udostępniła informacji o rozprzestrzeniającym się wirusie, a placówka WHO w Chinach uzyskała je ze strony internetowej miejskiej komisji zdrowia w Wuhanie 31 grudnia 2019 r. WHO zwróciła się do chińskiego rządu z oficjalną prośbą o weryfikację tych doniesień 1 i 2 stycznia 2020 r., ale dopiero 3 stycznia uzyskano odpowiedź, w której potwierdzono przypadki zakażeń². Duże wątpliwości odnośnie do profesjonalizmu chińskich władz wobec przejęcia kontroli nad ograniczeniem rozprzestrzeniania się wirusa budziła również spóźniona decyzja o izolacji Wuhanu, która została podjęta dopiero 23 stycznia³. Zarówno apel ze strony australijskiej minister spraw zagranicznych Marise Payne o międzynarodowe śledztwo w sprawie sposobu, w jaki ChRL przeciwdziałała pandemii COVID-19, jak i oskarżenia amerykańskiego prezydenta Donalda Trumpa (określającego COVID-19 mianem „wirusa z Wuhan” albo „chińskiego wirusa”) pod adresem Pekinu o wywołanie światowego kryzysu epidemicznego przyczyniły się do wzrostu napięć w relacjach dwustronnych z Pekinem. Rząd ChRL wyszedł z założenia, że najlepszą obroną jest atak, dlatego podjęto próby obarczenia winą za początek pandemii inne państwa, takie jak Włochy, Stany Zjednoczone czy Indie. Szybko zdano sobie jednak sprawę, że trudno w ten sposób będzie odbudować wizerunek i zaufanie na arenie międzynarodowej, co w perspektywie długookresowej zaszkodziłoby chińskim inicjatywom międzynarodowym, takim jak Pas i Szlak, sztandarowy projekt przewodniczącego Xi Jinpinga⁴.

Wojna informacyjna i wzajemne oskarżenia obu stron doprowadziły do wzajemnego wydalenia służby prasowej i dziennikarzy. Zgodnie z decyzjami Waszyngtonu chińskie agencje prasowe Xinhua News Agency, CGTN, China Radio oraz China Daily Distribution Corp. miały ograniczyć zatrudnienie obywateli chińskich

¹ B.S. Glaser, K. Flaherty, *US-China Relations Hit New Lows Amid Pandemic*, wrzesień 2021, <http://cc.pacforum.org/2020/05/us-china-relations-hit-new-lows-amid-pandemic/> [dostęp: 21.01.2021].

² A. Ma, „The WHO changed its coronavirus timeline to say it got its first report about the virus on the internet, not from Chinese authorities”, *Business Insider*, 5 lipca 2020 r., <https://www.businessinsider.com/who-changes-timeline-first-coronavirus-report-from-internet-china-2020-7?IR=T> [dostęp: 20.12.2020].

³ „In unprecedented move, China locks down megacity to curb virus spread”, *Xinhua*, 23 stycznia 2020 r., http://www.xinhuanet.com/english/2020-01/23/c_138729430.htm [dostęp: 12.12.2020].

⁴ B. Worthington, „Marise Payne calls for global inquiry into China's handling of the coronavirus outbreak”, *ABC News*, 19 kwietnia 2020 r., <https://www.abc.net.au/news/2020-04-19/payne-calls-for-inquiry-china-handling-of-coronavirus-covid-19/12162968> [dostęp: 10.12.2020].

do 100 pracowników, co oznaczałoby wydalenie ok. 40% personelu z terenu USA. W odpowiedzi na podjęte kroki amerykańskiej administracji strona chińska umożliwiła pracę amerykańskim dziennikarzom *The New York Times*, *The Wall Street Journal* oraz *The Washington Post*. Wkrótce potem rzecznik ministerstwa spraw zagranicznych Zhao Lijian rozpoczął spekulacje o rzekomym źródle COVID-19 w Chinach za pośrednictwem amerykańskich żołnierzy, którzy byli obecni w Wuhanie w październiku 2019 r.⁵ Zgodnie z badaniami przeprowadzonymi przez zespół ds. polityki cybernetycznej, w którego skład wchodziły Alicia Chen oraz Vanessa Molter, liczba tweetów chińskich decydentów i agencji prasowych na temat udziału ChRL w walce z pandemią za granicą uległa podwojeniu w połowie marca w porównaniu z początkiem miesiąca. Najwięcej uwagi w mediach społecznościowych poświęcono dostawom sprzętu do Włoch i Japonii⁶. Włochy były jednym z najbardziej dotkniętych przez COVID-19 państw w Europie – szczególnie w pierwszej fazie rozwoju choroby, podczas tzw. pierwszej fali. W tym kontekście nie powinna dziwić duża skala chińskiej pomocy temu państwu, co zostało jednocześnie wykorzystane do zbudowania przekazu o bezinteresowności i niezawodności Chin podczas kryzysowej sytuacji w Europie. Z kolei duża uwaga poświęcona pomocy epidemiologicznej udzielonej Japonii oprócz korzyści wizerunkowych miała też znaczenie symboliczne. W ten sposób nawiązano do czasów, kiedy Japonia była uznawana za „młodszego brata Chin”, który korzystał z dobrodziejstw wyrafinowanej kultury i zaawansowanej technologii Państwa Środka, na długo przed upokarzającym okresem kolonialnym i japońskimi podbojami w Chinach. Jakikolwiek oskarżenia lub obawy związane z możliwością wykorzystania przez ChRL pandemii koronawirusa do zwiększenia swoich wpływów na świecie oraz osiągnięcia partykularnych interesów spotykały się z ostrą reakcją chińskich decydentów. Asertywne lub wręcz agresywne komentowanie zarzutów pod adresem Pekinu zaczęto określać mianem „wilczej dyplomacji” lub „dyplomacji wilczych wojowników” (chiń. *zhanlang waijiao*, 战狼外交). Nawiązuje on do chińskiego filmu akcji *Wolf Warrior 2*, w którym ukazane zostały heroizm i odwaga chińskich żołnierzy, a który w konsekwencji w znacznym stopniu wpłynął na wzmocnienie narodowej dumy i patriotyzmu, zwłaszcza wśród młodych Chińczyków. „Wilczą dyplomację” utożsamia się głównie z działaniami rzeczników chińskiego ministerstwa spraw zagranicznych Zhao Lijian oraz Hua Chunying, którzy naprzemiennie stawali w bezkompromisowej obronie chińskiej polityki w dobie pandemii COVID-19 i niejednokrotnie byli autorami równie bezpardonowych ataków na inne państwa, zwłaszcza te najbardziej krytyczne wobec Pekinu, jak Stany Zjednoczone czy

⁵ S.L. Myers, „China spins tale that the U.S. Army started the coronavirus epidemic”, *The New York Times*, 17 marca 2020 r., <https://www.nytimes.com/2020/03/13/world/asia/coronavirus-china-conspiracy-theory.html> [dostęp: 01.12.2020].

⁶ A. Chen, V. Molter, *Mask Diplomacy: Chinese Narratives in the COVID Era*, Stanford Internet Observatory – Cyber Policy Center, 16 czerwca 2020 r., <https://cyber.fsi.stanford.edu/io/news/covid-mask-diplomacy> [dostęp: 01.12.2020].

Australia⁷. Chociaż koncept „wilczej dyplomacji” jest względnie nowy, ponieważ mamy z nim do czynienia od czasu wybuchu światowej pandemii koronawirusa, to jego przyczyn należy upatrywać w przejęciu władzy nad państwem przez przewodniczącego Xi Jinpinga, który stopniowo, acz konsekwentnie odchodzi od maksymy Deng Xiaopinga o pokojowym wzroście i ukrywaniu swoich możliwości w celu prowadzenia asertywnej polityki zagranicznej.

Oprócz wojny informacyjnej administracja amerykańska rozpoczęła intensywne kontakty z Tajwanem. W lipcu 2020 r. Waszyngton ogłosił pakiet modernizacji o wartości 620 mln USD przeznaczony dla rozmieszczonego na Tajwanie systemu obrony przeciwrakietowej Patriot Advanced Capability-3 (PAC-3). Odpowiedź Pekinu nadeszła bardzo szybko – zagrożono sankcjami amerykańskiej firmie Lockheed Martin, która nie jest głównym partnerem w modernizacji armii chińskiej, a jej przychody ze współpracy z ChRL nie stanowią nawet jednego procenta. Niemniej jednak z punktu widzenia Pekinu zacieśnienie relacji na linii Waszyngton–Tajpej podważa „wielki plan odrodzenia narodu chińskiego” przez unifikację Formozy ze strukturami administracyjnymi Chińskiej Republiki Ludowej⁸. W październiku amerykański Kongres podjął decyzję o sprzedaży Tajwanowi sprzętu wojskowego o wartości 1,8 mld USD, w kolejnych tygodniach Departament Stanu wyraził zgodę na sprzedaż 100 pocisków Harpoon – elementu systemu obrony przeciwrakietowej o wartości 2,37 mld USD. W konsekwencji również w grudniu 2020 r. administracja Trumpa zdecydowała o sprzedaży systemów łączności na kwotę 280 mln USD. Łącznie amerykańskie władze poinformowały o sprzedaży sprzętu wojskowego o wartości 5,8 mld USD, największej od 2012 r.⁹

Zwiększenie intensywności współpracy z Tajpej – zwłaszcza w sferze militarnej – zostało dodatkowo uzupełnione przez wzrost aktywności minilateralnej Stanów Zjednoczonych w regionie Indo-Pacyfiku. Najlepszym tego przykładem był szczyt QUAD (*Quadrilateral Initiative*), postrzeganej przez Pekin jako antychińska koalicja demokratycznych państw. Na początku października w Tokio zorganizowano pierwszy od wybuchu pandemii COVID-19 szczyt ds. bezpieczeństwa QUAD, w którym udział wzięli szefowie dyplomacji Stanów Zjednoczonych, Indii, Japonii i Australii. Przedstawiciele Japonii i Stanów Zjednoczonych wykorzystali spotkanie do promocji inicjatywy „Wolnego i Otwartego Indo-Pacyfiku” (FOIP – *Free and Open Indo-Pacific*),

⁷ Z. Zhu, „Interpreting China’s ‘wolf-warrior diplomacy’”, *The Diplomat*, 15 maja 2020 r., <https://thediplomat.com/2020/05/interpreting-chinas-wolf-warrior-diplomacy/> [dostęp: 05.12.2020].

⁸ B.S. Glaser, K. Flaherty, *US-China Relations in Free Fall*, styczeń 2021, <http://cc.pacforum.org/2020/09/us-china-relations-in-free-fall/> [dostęp: 21.01.2021].

⁹ D.J. Keegan, K. Churchman, *Overcoming COVID-19, Navigating US–China Tensions, and Anxiously Awaiting a New US Administration*, styczeń 2021, <http://cc.pacforum.org/2021/01/overcoming-covid-19-navigating-us-china-tensions-and-anxiously-awaiting-a-new-us-administration/> [dostęp: 21.01.2021].

która ma być przeciwwagą dla rosnących aspiracji Chińskiej Republiki Ludowej w regionie Azji Wschodniej¹⁰.

W tym kontekście Pekin podjął istotne decyzje co do dalszego rozwoju gospodarczo-społecznego anonsowanego w 14 Planie Pięcioletnim. W czasie V Plenum KC KPCh rozpoczęto promowanie „gospodarki podwójnego obiegu” (*dual circulation*), która w większym stopniu ma się opierać na popycie wewnętrznym, a w mniejszym – na udziale eksportu w chińskim PKB. Istotne było wskazanie przez przewodniczącego Xi Jinpinga dążenia do „samowystarczalności technologicznej”. W celu dalszego rozwijania gospodarki w dobie czwartej rewolucji przemysłowej i wobec ograniczonego dostępu do zasobów kapitałowych i technologicznych władze w Pekinie stanęły przed koniecznością większej koordynacji zasobów wewnętrznych. Największy chiński producent telefonów Huawei wykorzystywał chipy produkcji Taiwan Semiconductor Manufacturing Company (największego na świecie producenta chipów z Tajwanu), a w momencie wprowadzenia amerykańskich sankcji współpraca została zerwana. Chiński rynek jest w stanie pokryć tylko 30% zapotrzebowania w tym sektorze¹¹. Ograniczenia w dostępie do łańcuchów dostaw stworzyły dla Chin niekorzystną sytuację z uwagi na fakt, iż większość nowych technologii była przez nie importowana z Japonii, Korei Południowej, Tajwanu czy Stanów Zjednoczonych. Wobec powyższego kierownictwo chińskie ogłosiło plan wcześniej wspomnianej „samowystarczalności technologicznej”. W szerszej perspektywie będzie to prowadziło do częściowego odwrócenia procesów globalizacji, która jest dziś określana mianem „pozszywanej” (*patchwork globalization*)¹².

Z punktu widzenia prowadzenia polityki zagranicznej ChRL istotne znaczenie miała wygrana Joe Bidena w amerykańskich wyborach prezydenckich. Nowo mianowany prezydent USA zapowiadał zmianę taktyki wobec rosnącej potęgi Pekinu. Strategia ta, paradoksalnie, opiera się na narzędziach wykorzystywanych przez dyplomację ChRL: multilateralizmie i walce z globalnym ociepleniem. Wygrana Bidena przyspieszyła poczynania Pekinu, który rozpoczął aktywne działania na rzecz ratyfikacji wielostronnych umów handlowych, w tym *Regional Comprehensive Economic Partnership* (RCEP) i CAI. Piątego listopada 2020 r. 15 krajów Azji i Pacyfiku podpisało porozumienie wprowadzające regionalne kompleksowe partnerstwo gospodarcze. Umowę zawarto w czasie 37. szczytu Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej

¹⁰ R. Panda, *Rethinking the “Quad” Security Concept in the Face of a Rising China*, 30 września 2020 r., <https://jamestown.org/program/rethinking-the-quad-security-concept-in-the-face-of-a-rising-china/> [dostęp: 21.02.2021].

¹¹ D. Mierzejewski, A. Porras, *The Role of Guangdong Province in Dual Circulation Economy*, styczeń 2021, http://osa.uni.lodz.pl/wp-content/uploads/2019/02/CAA_Paper_DM_AP_January_2021.pdf [dostęp: 23.01.2021].

¹² *Decoupling – Severed Ties and Patchwork Globalisation Report by European Chamber of Commerce in China in Partnership with MERICS*, 14 stycznia 2021 r., <https://merics.org/en/report/decoupling-severed-ties-and-patchwork-globalisation> [dostęp: 21.01.2021].

(ASEAN), który odbył się w stolicy Wietnamu, Hanoi. Z punktu widzenia polityki Pekinu istotny jest fakt, iż w obliczu spowalniającego tempa gospodarki porozumienie ma zwiększyć chiński PKB o 0,5% do 2030 r. Z drugiej jednak strony podpisanie porozumienia w kontekście amerykańskich wyborów i zmiany narzędzi w polityce zagranicznej Waszyngtonu miało sugerować, iż umowy multilateralne są dla Pekinu równie ważne jak relacje bilateralne. Analizując umowę RCEP, należy wskazać, iż jest ona do pewnego stopnia powieleniem umów dwustronnych o wolnym handlu. Ponadto zniesienie barier handlowych nierzadko zostało wydłużone do 25 lat od momentu podpisania porozumienia, co w praktyce może oznaczać, iż zostało ono zawarte z pobudek politycznych, a nie *stricto* gospodarczych.

Umowa inwestycyjna z Unią Europejską w szerszym kontekście międzynarodowym miała pozycjonować Chiny przed amerykańskimi inicjatywami, pogłębiając tym samym kryzys w relacjach transatlantycznych. Oprócz tego stwarzała idealne warunki do wywierania większej presji w dwustronnych stosunkach chińsko-amerykańskich. Celem działań stało się utrudnianie i rozciąganie w czasie dialogu Waszyngtonu z Brukselą w odniesieniu do wspólnego stanowiska wobec Pekinu. Niemniej jednak umowa *The EU–China Comprehensive Agreement on Investment* daje biznesowi europejskiemu większe możliwości w takich sektorach jak przemysł motoryzacyjny czy inwestycje w infrastrukturę związaną z morską logistyką¹³. Zgodnie z zapowiedziami strony unijnej, Pekin został zobowiązany do przestrzegania zobowiązań środowiskowych, takich jak realizacja paryskiego porozumienia klimatycznego, oraz dążenia do ratyfikacji międzynarodowych standardów pracy i ochrony praw pracowniczych. Implementacja zobowiązań będzie z pewnością największym wyzwaniem stojącym przed Brukselą w przyszłych stosunkach z Pekinem – co zauważa Alicia Herrero. Innym istotnym elementem korzystnym z punktu widzenia Chińskiej Republiki Ludowej jest brak jasnych mechanizmów arbitrażowych. UE drogą międzyrządowych dyskusji w Komisji Narodów Zjednoczonych ds. Międzynarodowego Prawa Handlowego (UNCITRAL) dąży do ustanowienia Wielostronnego Trybunału Inwestycyjnego, który ma zastąpić istniejący trybunał arbitrażowy utworzony na podstawie obecnych dwustronnych umów inwestycyjnych (*Bilateral Investment Treaty* – BIT) oraz system sądów ds. inwestycji (*Investment Court System* – ICS). W kontekście coraz aktywniejszego udziału Chin w Organizacji Narodów Zjednoczonych powołanie takiego trybunału będzie przedsięwzięciem długotrwałym i dającym stronie chińskiej czas na omijanie przepisów umowy¹⁴. Umowa jednak ma istotne znaczenie w perspektywie zmniejszających się inwestycji chińskich w Europie, co interpretowane jest jako

¹³ *Key Elements of the EU-China Comprehensive Agreement on Investment*, 30 grudnia 2020 r., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2542 [dostęp: 21.01.2021].

¹⁴ S. Baruzzi, *EU, China Reach Agreement on Investments in Principle: What Does it Mean for Businesses*, 14 stycznia 2021 r., <https://www.china-briefing.com/news/eu-china-reach-agreement-on-investments-in-principle-what-does-it-mean-for-businesses/> [dostęp: 21.01.2021].

element zachęcający do większej aktywności kapitału chińskiego na kontynencie europejskim. Wartość chińskich fuzji i przejęć (M & A) w Europie wyniosła zaledwie 29 mld USD w 2020 r., co stanowiło prawie o połowę mniej w porównaniu z 53 mld USD w 2019 r. Ponadto chińskie bezpośrednie inwestycje w 2020 r. w odniesieniu do roku poprzedniego odnotowały spadek o 44% i wyniosły 7,5 mld USD¹⁵. W odniesieniu do geograficznych kierunków chińskich inwestycji należy zaznaczyć, że Europa Północna była głównym odbiorcą chińskiego kapitału, tam bowiem lokowano 53% wszystkich chińskich inwestycji, tym samym deklasując chińskie inwestycje w Wielkiej Brytanii, Niemczech i Francji (dane za 2019 r.)¹⁶. Zdaniem Noaha Barkina z Rhodium Group chińska presja miała wpływać na dalszą politykę Joe Bidena w taki sposób, aby doprowadzić do „rozmontowania sojuszu opartego na demokratycznych wartościach”, za czym opowiadał się kandydat demokratów¹⁷. Z analizy dokumentu oraz przebiegu rozmów wideo należy wnosić, że koncesje Pekinu na rzecz większego otwarcia na biznes europejski dotyczą tylko niektórych interakcji Unii Europejskiej z Chińską Republiką Ludową (głównie niemieckich) i mogą być interpretowane jako przygotowanie gruntu do zawarcia bilateralnych umów handlowych w przyszłości.

Aktywność ChRL w organizacjach międzynarodowych

Z punktu widzenia działań Chińskiej Republiki Ludowej na forach multilateralnych ważne jest zwrócenie uwagi na działania dyplomatyczne w Organizacji Narodów Zjednoczonych. Działania chińskiej dyplomacji skupiły się przede wszystkim na forum Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) i Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) oraz Rady Praw Człowieka ONZ (UNHRC). W kontekście pandemii koronawirusa Pekin, przede wszystkim na forum WHO, musiał stawić czoło oskarżeniom Waszyngtonu. Robert O'Brien, doradca ds. bezpieczeństwa narodowego administracji Donalda Trumpa, stwierdził, iż „Chiny o zbliżającym się kryzysie zdrowotnym wiedziały już w listopadzie [2019 roku], ale zdecydowały się milczeć”¹⁸. Dało to sygnał do dalszych oskarżeń Chin o manipulacje na forum WHO. Według amerykańskiej administracji przywódcy Chin skutecznie lobbowali

¹⁵ M. Evans, B. Gruber, *Pandemic Slows China's Global Deal Making in 2020*, 18 stycznia 2021 r., <https://www.bakermckenzie.com/en/newsroom/2021/1/pandemic-slows-chinas-global-deal-making-in-2020> [dostęp: 21.01.2021].

¹⁶ *Chinese Foreign Direct Investment in the EU 2019: Lower Investment, Deeper Entanglement and New Concerns. New Report by Rhodium Group and MERICS*, 8 kwietnia 2020 r., <https://merics.org/en/press-release/chinese-foreign-direct-investment-eu-2019-lower-investment-deeper-entanglement-and> [dostęp: 21.01.2021].

¹⁷ „EU, China agree on terms of investment pact despite U.S. wariness”, *The Wall Street Journal*, 30 grudnia 2020 r., https://www.wsj.com/articles/eu-china-agree-on-terms-of-investment-pact-despite-u-s-wariness-11609334398?fbclid=IwAR08FcXnB-HmHsWl_Hw3c6w_Neasa5vboTHOV0B2FzWfv9hHR7wbVDWp2Pk [dostęp: 21.01.2021].

¹⁸ R. Luscombe, M. Pengelly, „Coronavirus: Trump aide claims China guilty of cover-up akin to Chernobyl”, *The Guardian*, 24 maja 2020 r., <https://www.theguardian.com/world/2020/may/24/coronavirus-donald-trump-adviser-china-who-chernobyl-golf> [dostęp: 25.01.2021].

w WHO, aby ta nie ogłaszała stanu zagrożenia zdrowia publicznego o zasięgu międzynarodowym. Wkrótce po tej decyzji KPCh miała zablokować możliwość wjazdu zespołu ekspertów na teren Chin w celu zbadania źródła pandemii¹⁹. Były sekretarz stanu USA Michael R. Pompeo jeszcze w październiku 2019 r. mówił, iż celem KPCh w ramach uczestnictwa Chin w organizacjach międzynarodowych jest „potwierdzenie ich autorytarnego systemu i szerzenie jego zasięgu”²⁰.

Kolejną kwestią, która zogniskowała opinię publiczną w trakcie obrad WHO nad kontrolowaniem pandemii koronawirusa, był sprzeciw ChRL wobec uczestnictwa przedstawicieli Tajwanu. Efektywność koordynacji współpracy służb medycznych przez tamtejszą administrację w połączeniu ze świadomością i powszechną czujnością społeczeństwa Tajwanu doprowadziła do ograniczenia rozprzestrzeniania się COVID-19 w jeden z najbardziej spektakularnych sposobów w skali globu. Ponadto tajwańscy urzędnicy byli jednymi z pierwszych, którzy wystosowali oficjalną notę z prośbą o udzielenie dodatkowych informacji o nieznanym dotąd wirusie. Tamtejsza administracja wyraziła wówczas obawę odnośnie do możliwości transmisji wirusa między ludźmi, czemu zaprzeczano w Pekinie. Tym bardziej dziwił fakt, iż nie skorzystano z tajwańskich doświadczeń, nie włączając ostatecznie tamtejszych ekspertów do uczestnictwa w obradach WHO. Oficjalne stanowisko prezentowane przez ChRL dowodzi, iż Tajwan jest prowincją Chin, a nie niezależnym państwem. Wobec powyższego, zgodnie z narracją Pekinu, tylko ChRL ma legalne przesłanki do reprezentacji Chin w organizacjach międzynarodowych – w tym WHO – których uczestnikiem może zostać wyłącznie podmiot państwowy²¹. Brak rzetelnego śledztwa w sprawie zbadania źródła powstania wirusa SARS-CoV-2, a także lakoniczne tłumaczenia przedstawicieli WHO w kwestii wyłączenia tajwańskich ekspertów z obrad tejże organizacji doprowadził do otwartego konfliktu na linii USA–WHO. Ówczesny prezydent Stanów Zjednoczonych Donald Trump poinformował swą administrację, aby zaprzestala finansowania Światowej Organizacji Zdrowia. Według amerykańskiego prezydenta WHO „zawiodła w zakresie swoich podstawowych obowiązków, promując chińską dezinformację”²².

W oficjalnym oświadczeniu wydanym na łamach *The New York Times* przez dyrektora generalnego WHO, Tedrosa Adhanom Ghebreyesusa, głównej winy wobec błyskawicznie rozprzestrzeniającej się choroby upatrywano w „atakach politycznych, które

¹⁹ L. Hartman, „China's manipulation of international organizations”, Share America, 30 listopada 2020 r., <https://share.america.gov/chinas-manipulation-of-international-organizations/> [dostęp: 21.01.2021].

²⁰ Ibidem.

²¹ Y.J. Chen, J.A. Cohen, *Why Does the WHO Exclude Taiwan?*, Council on Foreign Relations, 9 kwietnia 2020 r., <https://www.cfr.org/in-brief/why-does-who-exclude-taiwan> [dostęp: 21.01.2021].

²² C. Campbell, „A crime against humanity.’ Why Trump’s WHO funding freeze benefits nobody”, *Time*, 15 kwietnia 2020 r., <https://time.com/5821122/who-funding-trump-covid19-coronavirus-china/> [dostęp: 21.01.2021].

osłabiły reakcję świata”. Ghebreyesus mówił również o „podziałach pomiędzy krajami i wewnątrz nich, które stworzyły podatny grunt dla wzrostu i zdobycia przewagi tego szybko rozwijającego się wirusa”²³. W istocie kwestia nieporozumień między Chinami a Stanami Zjednoczonymi na forum Światowej Organizacji Zdrowia doprowadziła do ogłoszenia przez Donalda Trumpa chęci opuszczenia struktur tejże z dniem 6 lipca 2020 r.²⁴ W maju 2020 r., podczas 73. Światowego Zgromadzenia Zdrowia, przewodniczący ChRL Xi Jinping zaznaczył, iż Chiny działały „w sposób otwarty i przejrzysty” i dzieliły się ze światem informacjami na temat koronawirusa²⁵. W trakcie videokonferencji Xi Jinping zobowiązał się również do przekazania państwom rozwijającym się 2 mld USD na rzecz walki ze skutkami gospodarczymi pandemii koronawirusa²⁶. Ponadto niecały miesiąc wcześniej, bo w kwietniu 2020 r., ogłoszono nawiązanie współpracy chińskiego rządu z agencją ONZ – Światowym Programem Żywnościowym (WFP). Podjęcie wspólnego wysiłku miało na celu utworzenie Globalnego Centrum Humanitarnego w Guangzhou, zapewniającego transport niezbędnych narzędzi medycznych i personelu do walczących z epidemią państw, które wymagają dodatkowego wsparcia²⁷.

Oprócz chińskich działań w WHO należy zwrócić uwagę na aktywność ChRL w FAO. Wybór Qu Dongyu jako chińskiego przedstawiciela na dyrektora generalnego organizacji wyspecjalizowanej ONZ – Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa w czerwcu 2019 r. został odebrany jako bezpośrednia dyplomatyczna porażka Waszyngtonu w starciu z Chinami. Pomimo licznych zarzutów, iż w zamian za poparcie czy wycofanie własnych kandydatów chińska dyplomacja oferowała anulowanie dziesiątek milionów dolarów długu, jak w przypadku Kamerunu, Chiny odniosły sukces na arenie międzynarodowej²⁸. Wagę tego wydarzenia podkreślają również eksperci. Bezpieczeństwo żywnościowe i przemysł rolny są bowiem

²³ S. Gebrekidan, M. Apuzzo, A. Qin, J.C. Hernández, „In hunt for virus source, W.H.O. let China take charge”, *The New York Times*, 3 listopada 2020 r., <https://www.nytimes.com/2020/11/02/world/who-china-coronavirus.html> [dostęp: 25.01.2021].

²⁴ P. Huang, „Trump sets date to end WHO membership over its handling of virus”, National Public Radio, 7 lipca 2020 r., <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2020/07/07/888186158/trump-sets-date-to-end-who-membership-over-its-handling-of-virus?t=1611566837089> [dostęp: 25.01.2021].

²⁵ „ONZ: w Genewie rozpoczęło się 73. Światowe Zgromadzenie Zdrowia”, Polska Agencja Prasowa, 18 maja 2020 r., <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C646437%2Conz-w-genewie-rozpoczelo-sie-73-swiatowe-zgromadzenie-zdrowia.html> [dostęp: 25.01.2021].

²⁶ E. Cheng, „China’s Xi pledges \$2 billion to help fight coronavirus”, CNBC, 18 maja 2020 r., <https://www.cnbc.com/2020/05/18/chinas-xi-pledges-2-billion-to-help-fight-coronavirus-at-who-meeting.html> [dostęp: 25.01.2021].

²⁷ „WFP launches a global humanitarian hub in China to support efforts against COVID-19”, World Food Programme, 30 kwietnia 2020 r., <https://www.wfp.org/news/wfp-launches-global-humanitarian-hub-china-support-efforts-against-covid-19> [dostęp: 25.01.2021].

²⁸ C. Lynch, „Outfoxed and outgunned: How China routed the U.S. in a U.N. agency”, *Foreign Policy*, 23 października 2019 r., <https://foreignpolicy.com/2019/10/23/china-united-states-fao-kevin-moley/> [dostęp: 19.01.2021].

kluczowe zarówno dla Stanów Zjednoczonych, jak i państw rozwijających się. Ponadto nie od dziś wiadomo, iż Pekin postrzega rozwój rolnictwa jako jeden z priorytetowych obszarów stanowiących o rosnącej sile politycznej państwa.

Wzmacniając swoją rolę w FAO w maju 2020 r., strona strona chińska zadeklarowała dodatkowe 50 mln USD na współpracę państw rozwijających się (South-South Cooperation). Należy jednak podkreślić, iż program FAO–Chiny dla współpracy Południe–Południe nie jest niczym nowym i został zainicjowany w 2009 r. wraz z funduszem powierniczym w wysokości 30 mln USD. W 2015 r. Chiny przeznaczyły kolejne 50 mln USD na drugą fazę realizacji programu. Oznacza to w praktyce, iż Pekin co najmniej od dekady przygotowywał się do przejęcia inicjatywy w tejże agencji ONZ. Przekazane w 2020 r. środki w wysokości 50 mln USD zostały przeznaczone na projekty obejmujące sześć kluczowych obszarów tematycznych: zwiększenie produkcji rolnej, produktywności i rentowności; zrównoważone systemy żywnościowe, w tym zarządzanie łańcuchem dostaw i międzynarodowy handel produktami rolnymi; rolnictwo tropikalne i rolnictwo na terenach suchych; zwiększenie odporności na przedłużające się kryzysy żywnościowe i rolnicze; zarządzanie w sytuacjach kryzysowych; globalne zarządzanie i tradycyjne tereny rolnicze²⁹.

Należy podkreślić, iż w chwili obecnej przedstawiciele Chińskiej Republiki Ludowej zarządzają czterema organizacjami wyspecjalizowanymi ONZ. Oprócz organizacji ONZ ds. Wyżywienia i Rolnictwa są to: Międzynarodowy Związek Telekomunikacyjny, Organizacja Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego, Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego. Żadne z pozostałych państw nie ma tak wielu delegatów w ONZ. Ponadto żaden z pięciu stałych członków Rady Bezpieczeństwa ONZ nie przewodzi więcej niż jednej agencji ONZ. W związku z powyższym Stany Zjednoczone dokonały mobilizacji sojuszników w obliczu ogłoszenia wyborów przewodniczącego Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) mających się odbyć w marcu 2020 r.³⁰ Nowym dyrektorem generalnym WIPO został Daren Tang, zwierzchnik biura własności intelektualnej w Singapurze. W głosowaniu pokonał kandydata ChRL, Wang Binying, w drugiej turze stosunkiem głosów 55 do 28. Nominacja Singapurczyka jest wynikiem mobilizacji sojuszników oraz wywieranej przez Waszyngton presji, by ograniczyć zajmowanie kolejnych stanowisk dyrektorskich w agendach ONZ przez urzędników ChRL³¹.

²⁹ „FAO welcomes China's new \$50 million donation to support South-South Cooperation”, Food and Agriculture Organization of the United Nations, 22 września 2020 r., <http://www.fao.org/news/story/en/item/1309303/icode/> [dostęp: 25.01.2021].

³⁰ „Daren Tang of Singapore Appointed as WIPO Director General”, World Intellectual Property Organization, 8 maja 2020 r., https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2020/article_0011.html [dostęp: 26.01.2021].

³¹ K. Manson, P. Riordan, J. Kynge, „US-backed candidate nominated to lead UN body after anti-China campaign”, *Financial Times*, 4 marca 2020 r., <https://www.ft.com/content/71364d76-5d8c-11ea-b0ab-339c2307bcd4> [dostęp: 27.01.2021].

Pomimo licznych zabiegów wizerunkowych w kwestii koordynacji światowej walki z pandemią koronawirusa na forach międzynarodowych poparcie dla Pekinu w głosowaniu na członka Grupy Konsultacyjnej w Radzie Praw Człowieka ONZ spadło o ponad 20% w porównaniu z wyborami w 2016 r.³² Powodem tego jest pogarszająca się sytuacja mniejszości etnicznych w Xinjiangu oraz Tybecie, jak również brak poszanowania swobód obywatelskich w Hongkongu. Mimo to w październiku 2020 r. ChRL uzyskała mandat do Rady Praw Człowieka ONZ. W tym kontekście należy przypomnieć, iż administracja prezydenta Donalda Trumpa opuściła Radę Praw Człowieka w 2018 r. – oficjalnie z powodu tzw. chronicznego uprzedzenia wobec Izraela, a także w związku z brakiem reform w ramach organizacji. Ta decyzja pozwoliła Chinom na bardziej aktywną politykę w dziedzinie promowania własnej alternatywnej wizji praw człowieka. Mimo negatywnej oceny przez sekretarza stanu Mike'a Pompeo, który zaznaczył, że Zgromadzenie Ogólne ONZ po raz kolejny wybrało kraje o „odrażającym stanie praw człowieka”³³, a Chiny zajęły kolejny przyczółek w bardzo kontrowersyjnej dziedzinie rozumienia praw człowieka, która była dotychczas domeną liberalnego ładu międzynarodowego.

„Dyplomacja zdrowotna” ChRL w okresie COVID-19

Wraz ze stabilizacją sytuacji epidemicznej w Chinach, dzięki wykorzystaniu zaawansowanych technologii takich jak sztuczna inteligencja (AI) i rozbudowane systemy monitoringu, zainicjowano szeroki program pomocy innym państwom w walce z pandemią koronawirusa, określony jako „dyplomacja maseczkowa” (*mask diplomacy*). W ramach tego programu chińska narracja obnażyła systemowe słabości liberalnej demokracji w zwalczaniu pandemii w państwach Zachodu. Niska skuteczność tych państw w przeciwdziałaniu COVID-19 posłużyła jednocześnie do odbudowy nadszarpniętego wizerunku Chin na arenie międzynarodowej. Ponadto była to okazja do promocji swoich rozwiązań systemowych, utożsamianych z szybką i skuteczną walką z pandemią, co stało się bardzo atrakcyjne dla państw rozwijających się, których nie stać na długotrwale spowolnienia gospodarcze, będące skutkiem różnego rodzaju restrykcji epidemiologicznych. Działania ChRL określane mianem „dyplomacji maseczkowej” wpisują się zatem w opisaną przez Ronalda Labonté oraz Michelle Gagnon „dyplomację zdrowotną”, którą autorzy ci definiują jako udzielanie pomocy o charakterze medycznym (sprzęt i materiały) przez państwa rozwinięte lub organizacje międzynarodowe w czasie sytuacji kryzysowych. Podobnie jak w przypadku *soft power*, „dyplomacja

³² M. Nichols, „China, Russia elected to U.N. rights council; Saudi Arabia fails”, Reuters, 13 października 2020 r., <https://www.reuters.com/article/us-un-rights/china-russia-elected-to-u-n-rights-council-saudi-arabia-fails-idUSKBN26Y2YE> [dostęp: 25.01.2021].

³³ E. Albert, „China appointed to influential UN Human Rights Council Panel”, *The Diplomat*, 8 kwietnia 2020 r., <https://thediplomat.com/2020/04/china-appointed-to-influential-un-human-rights-council-panel/> [dostęp: 25.01.2021].

zdrowotna” pomaga państwom w budowaniu swojego idealnego wizerunku dzięki programom pomocy zdrowotnej³⁴.

Oprócz argumentów wizerunkowych, systemowych i ideologicznych należy także zwrócić uwagę na potencjał produkcyjny Chin, który odgrywa bardzo ważną rolę. Według statystyk ONZ 44% światowego eksportu medycznych maseczek ochronnych w 2018 r. pochodziło z Chin. Na drugim miejscu, z udziałem 7%, uplasowały się Niemcy, a na trzecim Stany Zjednoczone (6%). Mimo dużych zdolności produkcyjnych pierwsze dwa miesiące 2020 r. wiązały się ze zrównoważonym planowaniem zużycia materiałów ochronnych, a nawet importem z innych państw, ponieważ w Chinach zamknięto większość fabryk i wprowadzono rygorystyczne obostrzenia. Inne państwa wysyłały pomoc do Chin, przede wszystkim w postaci darowizn zawierających sprzęt i materiały medyczne, ponieważ w początkowym stadium otoczenie międzynarodowe liczyło na to, że chiński rząd zapobiegnie pandemii. Wraz z poprawą sytuacji epidemicznej oraz znoszeniem restrykcji w Chinach powrócono do pełnych zdolności produkcyjnych. Eksport maseczek i płynów dezynfekujących z Chin podczas pierwszej fali pandemii wzrósł o ponad 1000%, aby zaspokoić rosnące zapotrzebowanie na materiały medyczne w obliczu pogarszającej się sytuacji w innych rejonach świata³⁵.

Pogarszająca się z powodu pandemii COVID-19 sytuacja na świecie zmusiła chiński rząd do podjęcia stosownych działań. W związku z tym Pekin poinformował o planie udzielenia pomocy w postaci wysłania własnych zespołów medycznych, mających już doświadczenie w leczeniu chorych zakażonych wirusem SARS-CoV-2, jak i dostarczania kluczowego sprzętu medycznego do 82 państw, dla WHO oraz Unii Afrykańskiej. Każdy przykład pomocy udzielonej innemu państwu był przedmiotem licznych relacji medialnych, aktywności w mediach społecznościowych (także tych niedostępnych w ChRL, jak Facebook czy Twitter) oraz był szeroko komentowany i nagłaśniany przez chińskie ministerstwo spraw zagranicznych. Jednym z głośniejszych przykładów udziału Chin w globalnej walce z pandemią były wcześniej wspomniane darowizny dla WHO o łącznej wartości 50 mln USD. Na początku marca przekazano transzę w wysokości 20 mln USD, a pod koniec kwietnia uzupełniono ją o 30 mln USD (w czasie gdy prezydent Donald Trump wezwał do wstrzymania finansowania WHO). Warto w tym miejscu zaznaczyć, że w latach 2018–2019 Stany Zjednoczone przekazały na funkcjonowanie organizacji 893 mln USD, natomiast Chiny 86 mln USD³⁶. Oprócz WHO

³⁴ R. Labonté, M.L. Gagnon, „Framing health and foreign policy: Lessons for global health diplomacy”, *Globalization and Health* 2010, t. 6, nr 14, s. 14–16.

³⁵ A. Fuchs, L. Kaplan, K. Kis-Katos, S.S. Schmidt, F. Turbanisch, F. Wang, „China’s mask diplomacy: Political and business ties facilitate access to critical medical goods during the coronavirus pandemic”, CEPR Policy Portal, 16 września 2020 r., <https://voxeu.org/article/china-s-mask-diplomacy> [dostęp: 12.12.2020].

³⁶ G. Shih, „China pledges additional \$30 million funding for World Health Organization”, *The Washington Post*, 23 kwietnia 2020 r., https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/china-pledges-additional-30-million-funding-for-world-health-organization/2020/04/23/24f9b680-8539-11ea-81a3-9690c9881111_story.html [dostęp: 03.12.2020].

bezpośrednią pomoc finansową otrzymały również niektóre państwa, np. Sri Lanka, której Pekin udzielił nisko oprocentowanej pożyczki w wysokości 500 mln USD³⁷. Części pożyczek udzielono za pośrednictwem Azjatyckiego Banku Inwestycji Infrastrukturalnych (AIIB) z siedzibą w Pekinie, tak jak w przypadku 750 mln USD dla Indii i takiej samej kwoty dla Filipin³⁸. Do działań na rzecz poprawy globalnego wizerunku Chin dołączyli również czolowi przedsiębiorcy z Państwa Środka i największe firmy technologiczne. Fundacja Alibaby oraz fundacja Jacka Ma przekazały 1000 przyłbic, 100 tys. maseczek ochronnych i 20 tys. testów na obecność COVID-19 do 54 państw w Afryce, a także udzieliły wsparcia innym krajom, takim jak Francja, Hiszpania, Włochy, Irak, Iran, Japonia oraz Korea Południowa. Ponadto należy zauważyć, iż fundacja Jacka Ma przekazała 1 mln maseczek i 500 tys. testów dla Stanów Zjednoczonych, co stanowi znaczną dysproporcję w porównaniu z pomocą udzieloną reszcie świata. Z kolei takie przedsiębiorstwa jak Huawei, Oppo czy Xiaomi zorganizowały darowizny sprzętu i niezbędnych materiałów dla wielu państw w całej Europie³⁹.

Podczas gdy „dyplomacja maseczkowa” była w pełni oparta na materiałach i sprzęcie medycznym o charakterze prewencyjnym, w laboratoriach firm farmaceutycznych i uniwersyteckich rywalizowano o opracowanie skutecznej szczepionki przeciw koronawirusowi. Chiny, Rosja, a także koncerny z Europy Zachodniej i USA od samego początku wzięły udział w pewnego rodzaju rywalizacji, co zaowocowało zatwierdzeniem pierwszego patentu na lek przeciwko koronawirusowi (Ad5-nCoV, Convidecia) dla firmy CanSino w sierpniu 2020 r.⁴⁰ Jednak dopiero pod koniec grudnia 2020 r. chiński rząd zatwierdził do użytku publicznego szczepionkę wyprodukowaną przez koncern Sinopharm, której skuteczność określano wówczas na ponad 90%. Ponadto Chiny w tym czasie prowadziły badania nad co najmniej pięcioma rodzajami szczepionek firm Sinovac, CNBG, CanSino Biologics oraz Chińskiej Akademii Nauk⁴¹. Opracowanie szczepionek umożliwiło chińskiej dyplomacji uruchomienie drugiego programu w ramach „dyplomacji zdrowotnej”, a mianowicie „dyplomacji szczepionkowej”. Polegała ona w głównej mierze na oferowaniu własnej formuły leku w postaci

³⁷ M. Mushtaq, „Sri Lanka piles on more Chinese loans amid virus and debt crisis”, *Nikkei Asia*, 15 maja 2020 r., <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Sri-Lanka-piles-on-more-Chinese-loans-amid-virus-and-debt-crisis> [dostęp: 18.12.2020].

³⁸ „AIIB approves USD750-M loan to the Philippines for COVID-19 response”, AIIB, 29 maja 2020 r., <https://www.aiib.org/en/news-events/news/2020/AIIB-Approves-USD750-M-Loan-to-the-Philippines-for-COVID-19-Response.html> [dostęp: 08.11.2020].

³⁹ R. Verma, „China's diplomacy and changing the COVID-19 narrative”, *International Journal: Canada's Journal of Global Policy Analysis* 2020, t. 75, nr 2, s. 253–254.

⁴⁰ „China grants country's first COVID-19 vaccine patent to CanSino: State media”, *Reuters*, 17 sierpnia 2020 r., <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-vaccine-cansino/china-grants-countrys-first-covid-19-vaccine-patent-to-cansino-state-media-idUSKCN25D09V> [dostęp: 23.10.2020].

⁴¹ „China gives its first COVID-19 vaccine approval to Sinopharm”, *Reuters*, 31 grudnia 2020 r., <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-vaccine-china/china-gives-its-first-covid-19-vaccine-approval-to-sinopharm-idUSKBN29505P?edition-redirect=in> [dostęp: 04.01.2021].

darowizny albo umożliwieniu kupna szczepionki w pierwszej kolejności, co z uwagi na popyt stało się równie wartościową ofertą dla państw najbardziej potrzebujących. Leki chińskiej produkcji są wykorzystywane w prewencji oraz leczeniu objawów wywołanych zakażeniem SARS-CoV-2 nie tylko w Azji Południowej i Wschodniej, lecz także na Bliskim Wschodzie, np. w Zjednoczonych Emiratach Arabskich, gdzie skuteczność szczepionki Sinopharmu została określona na 86%⁴². Pierwszym europejskim państwem, które podjęło decyzję o wykorzystaniu chińskich szczepionek w krajowym programie szczepień, była Serbia w styczniu 2021 r.⁴³ Umowę w sprawie zakupu leku firmy Sinopharm podpisały również Węgry, o czym poinformował minister spraw zagranicznych Péter Szijjártó w styczniu 2021 r.⁴⁴

Dobrym przykładem obrazującym działania tzw. dyplomacji szczepionkowej jest polityka Chin wobec Azji Południowo-Wschodniej – w tym regionie główne wyzwanie stanowi godzenie interesów politycznych (np. spory na Morzu Południowochińskim) z problemami epidemicznymi. Wyrazem takich działań stały się stosunki z Dżakartą. Wydaje się, że spośród wszystkich państw organizacji ASEAN to Indonezja najbliższej współpracuje z Chinami w zakresie walki z pandemią. Tamtejszy program szczepień oparty jest w dużym stopniu na leku chińskiego przedsiębiorstwa Sinovac Biotech. Indonezja jeszcze w grudniu 2020 r. otrzymała dwie dostawy, w których łącznie znalazło się 3 mln dawek szczepionki CoronaVac⁴⁵. Natomiast w styczniu 2021 r. trafił tam surowiec (*raw materials*) do produkcji kolejnych 15 mln dawek⁴⁶. Na uwagę zasługuje również fakt, że przy okazji wizyty chińskiego ministra spraw zagranicznych Wang Yi na początku 2021 r. w Indonezji rozpoczęto masowy program szczepień zakładający użycie preparatu produkcji Sinovac Biotech. Z kolei prezydent Joko Widodo poddał się szczepieniu chińskim lekiem, co było transmitowane w telewizji w celu promocji programu zachęcającego obywateli do aktywnego uczestnictwa w procesie szczepień. Jest to tym bardziej istotne, że w Indonezji zanotowano największą liczbę zakażeń w Azji Południowo-Wschodniej – 999 tys. oraz 28,1 tys. zgonów⁴⁷.

⁴² M. Salem, Y. Xiong, „China's Sinopharm vaccine has 86% efficacy against Covid-19, says UAE”, CNN, 10 grudnia 2020 r., <https://edition.cnn.com/2020/12/09/asia/uae-china-vaccine-intl-hnk/index.html> [dostęp: 02.01.2021].

⁴³ „Serbia becomes first European country to use Chinese COVID vaccine for mass rollout”, Reuters, 19 stycznia 2021 r., <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-serbia-vaccine/serbia-becomes-first-european-country-to-use-chinese-covid-vaccine-for-mass-rollout-idINKB29N1O5M?edition=redirect-in> [dostęp: 20.01.2021].

⁴⁴ K. Than, A. Komuves, „Hungary reaches deal to buy China's Sinopharm vaccine, PM aide says”, Reuters, 14 stycznia 2021 r., <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-vaccines-hungary/hungary-reaches-deal-to-buy-chinas-sinopharm-vaccine-pm-aide-says-idUSKBN29J13A> [dostęp: 16.01.2021].

⁴⁵ „Indonesia receives 1.8 million more doses of Sinovac COVID-19 vaccine”, Reuters, 31 grudnia 2020 r., <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-indonesia-vaccine-idUSKBN2950J7> [dostęp: 31.12.2020].

⁴⁶ „15 mln doses of raw materials of Sinovac COVID-19 vaccine arrive in Indonesia”, Xinhua, 12 stycznia 2021 r., http://www.xinhuanet.com/english/2021-01/12/c_139661608.htm [dostęp: 14.01.2021].

⁴⁷ Stan z dnia 26.01.2021; źródło informacji: Southeast Asia COVID-19 Tracker, <https://www.csis.org/programs/southeast-asia-program/southeast-asia-covid-19-tracker-0> [dostęp: 26.01.2021].

Podróż Wang Yi po Azji Południowo-Wschodniej na początku 2021 r. była doskonałą okazją do promocji chińskiego leku, dlatego podczas wizyty w Mjanmie szef chińskiej dyplomacji złożył obietnicę bezpłatnego przekazania 300 tys. dawek szczepionki⁴⁸. Z kolei odwiedzając Filipiny, obiecał przekazanie 500 tys. szczepionek, co nie jest bez znaczenia, albowiem Filipiny są drugim po Indonezji państwem w Azji Południowo-Wschodniej, które dotychczas najbardziej ucierpiało w wyniku pandemii, odnotowując ponad pół miliona zakażeń do stycznia 2021 r.⁴⁹ Do interesujących przypadków należy zaliczyć Kambodżę, która nie została uwzględniona w planie podróży chińskiego ministra spraw zagranicznych. Premier Hun Sen jeszcze w grudniu 2020 r. deklarował, że nie zezwoli na wykorzystanie szczepionki, która nie została zatwierdzona przez WHO. W związku z tym pierwsza dostawa 1 mln dawek została zrealizowana dzięki wsparciu finansowemu kambodżańskich elit za pośrednictwem założonego z inicjatywy m.in. ONZ międzynarodowego programu COVAX. Program ONZ subsyduje szczepionki dla 92 najbardziej-szych państw, dzięki czemu koszt jednej dawki jest ograniczony do 2 USD⁵⁰. Niemniej jednak po zapowiedzi chińskiego rządu ze stycznia 2021 r. o możliwości przekazania 1 mln dawek leku chińskiej produkcji premier Kambodży zmienił zdanie i postanowił, że dopuści do użytku w kraju szczepionki produkowane w Chinach⁵¹.

Drugim elementem chińskiej aktywności międzynarodowej stała się promocja „inteligentnych miast” (*smart cities*) wykorzystujących wiele zaawansowanych technologii, począwszy od systemów rozpoznawania twarzy i kamer z oprogramowaniem opartym na sztucznej inteligencji, aż po analizę i przetwarzanie zbiorów danych. Warto zwrócić uwagę na to, że warunkiem koniecznym dla sprawnego funkcjonowania tych wszystkich elementów technologicznych w ramach „inteligentnych miast” jest wykorzystanie nowej generacji szybkiego Internetu mobilnego 5G. Podczas gdy ogólny koncept „inteligentnych miast” jest szeroko znany opinii publicznej, należy go odróżnić od innego rozwiązania, jakim są „bezpieczne miasta”. Pierwsza kategoria jest zorientowana przede wszystkim na automatyzację zarządzania miastem przy jednoczesnym uwzględnieniu funkcji nadzoru przez różnego rodzaju systemy monitoringu. Z kolei projekt „bezpiecznych miast” jest w większym stopniu zorientowany na obserwację i monitorowanie mieszkańców. Platforma „bezpiecznego miasta” zbiera, integruje i analizuje dane z wielu różnych źródeł, np. z rejestrów karnych i innych rządowych baz danych, sieci kamer

⁴⁸ N. Lwin, „China inks economic agreements with Myanmar, promising COVID-19 vaccine donation”, *The Irrawaddy*, 12 stycznia 2021 r., <https://www.irrawaddy.com/news/burma/china-inks-economic-agreements-myanmar-promising-covid-19-vaccine-donation.html> [dostęp: 13.01.2021].

⁴⁹ C. Marquez, „China to donate 500,000 COVID-19 vaccine doses to PH”, *Inquirer*, 16 stycznia 2021 r., <https://globalnation.inquirer.net/193221/china-to-donate-500000-covid-19-vaccine-shots-to-ph> [dostęp: 17.01.2021].

⁵⁰ „Cambodia shuns China's Sinovac vaccine in favor of COVAX shots”, *The Cambodia Daily*, 16 grudnia 2020 r., <https://english.cambodiadaily.com/health/cambodia-shuns-chinas-sinovac-vaccine-in-favor-of-covax-shots-171478/> [dostęp: 17.12.2020].

⁵¹ „Cambodia says China donates 1 million doses of COVID-19 vaccines”, *Reuters*, 15 stycznia 2021 r., <https://www.reuters.com/article/cambodia-coronavirus-china/cambodia-says-china-donates-1-mln-doses-of-covid-19-vaccines-idUSL1N2JQ20K> [dostęp: 17.01.2021].

monitoringu, aplikacji wykorzystujących systemy do rozpoznawania twarzy i tablic rejestracyjnych czy laboratoriów danych. Ponadto tego rodzaju platforma jest w stanie przeprowadzać syntezę danych wywiadowczych i przenośnych systemów szybkiego wdrażania, które z kolei mogą być użyte w nadzwyczajnych sytuacjach awaryjnych (takich jak np. pandemia). Zgodnie z definicją sformułowaną przez przedstawicieli firmy Huawei, „bezpieczne miasto” (chin. *anquan chengshi*) zapewnia „rozwiązania, które umożliwiają istotną wizualizację i konwergencję w celu maksymalizacji bezpieczeństwa publicznego”, a także „umożliwia zapobieganie niebezpiecznym sytuacjom z wyprzedzeniem, precyzyjną alokację zasobów, wydajną analizę, wizualizację poleceń i skuteczną koordynację między wieloma służbami publicznymi odpowiedzialnymi za zapewnienie bezpieczeństwa”⁵². Tego rodzaju rozwiązania w rękach rządu stanowią doskonale narzędzie do walki z przestępczością oraz umożliwiają szybkie i skuteczne reagowanie na niespodziewane sytuacje kryzysowe, zapewniając w teorii bezpieczniejsze środowisko dla obywateli. Okres pandemii koronawirusa wyraźnie pokazał, że platforma „bezpiecznego miasta” idealnie sprawdza się również w przypadku wyzwania, jakim jest zagrożenie epidemiczne (co było widoczne w Chinach), ponieważ pozwala na błyskawiczne wykrycie nowych ognisk choroby i, co za tym idzie – odpowiednio szybkie wprowadzenie odpowiednich środków zapobiegawczych w postaci kwarantanny dla osób z grupy ryzyka zakażeniem. Niemniej jednak warto mieć na uwadze, że zestaw narzędzi, jakie oferuje koncept „bezpiecznego miasta”, ma wiele różnych zastosowań. W związku z tym mogą one również posłużyć rządowi, sprawującemu nad nimi władzę, do zwiększenia swojej kontroli nad mieszkańcami do takiego stopnia, w którym dochodzi do naruszenia lub wręcz pogwałcenia praw obywatelskich, czego najlepszym przykładem są Chiny. To z kolei może prowadzić do degradacji systemu politycznego państwa opartego na demokratycznych wartościach, w którym funkcjonowanie platform tego typu może się przyczyniać do powolnej transformacji ustrojowej w stronę reżimu autorytarnego⁵³.

Takie rozwiązania jak „bezpieczne miasta”, proponowane m.in. przez chińskiego giganta technologicznego Huawei, cieszą się coraz większą popularnością. Świadczy o tym chociażby przykład Filipin, gdzie zainicjowano projekt „Bezpieczne Filipiny” (*Safe Philippines Project*) o wartości 400 mln USD, z czego filipiński rząd pokryje niecałe 25 mln USD, a pozostała część zostanie sfinansowana dzięki pożyczce udzielonej przez China Exim Bank (będący własnością państwa)⁵⁴. Wykonawcą projektu jest China International Telecommunication Construction Corporation (CITCC), która

⁵² S.C. Greitens, *Dealing with Demand for China's Global Surveillance Exports*, The Brookings Institution, kwiecień 2020, <https://www.brookings.edu/research/dealing-with-demand-for-chinas-global-surveillance-exports/> [dostęp: 17.11.2020].

⁵³ A. Kendall-Taylor, E. Franz, J. Wright, „The digital dictators”, *Foreign Affairs*, marzec/kwiecień 2020, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2020-02-06/digital-dictators> [dostęp: 24.11.2020].

⁵⁴ H. Harsono, „China's surveillance technology is keeping tabs on populations around the world”, *The Diplomat*, 18 czerwca 2020 r., <https://thediplomat.com/2020/06/chinas-surveillance-technology-is-keeping-tabs-on-populations-around-the-world/> [dostęp: 08.11.2020].

wraz z Huawei dostarczy niezbędny sprzęt. Projekt ma wykorzystywać zaawansowane kamery o wysokiej rozdzielczości CCTV (około 12 tys.), co przyczyni się do ograniczania przestępczości, zwłaszcza narkotykowej, która jest dużym problemem na Filipinach. Dowodem tego jest chociażby flagowy projekt „wojny z narkotykami” wdrożony przez prezydenta Rodrigo Duterte zaraz po objęciu władzy w 2016 r. Biorąc pod uwagę fakt, że tego rodzaju przedsięwzięcia wymagają dostępu do szybkiego Internetu mobilnego, warto zaznaczyć, że dwóch największych dostawców usług telekomunikacyjnych na Filipinach (Globe Telecom oraz PLDT) wykorzystuje infrastrukturę firmy Huawei. Co więcej, filipiński rząd wyraził zgodę na instalację infrastruktury telekomunikacyjnej w bazach wojskowych przez firmę Dito Telecommunity, czyli konsorcjum znane wcześniej pod nazwą Mislatel, w którym swoje udziały posiada inna chińska firma telekomunikacyjna, China Telecom⁵⁵.

*

Z punktu widzenia strategicznych interesów Chińskiej Republiki Ludowej spór ze Stanami Zjednoczonymi wszedł w nową fazę obejmującą bardziej aktywne działania Waszyngtonu w stosunkach z Tajwanem. Mimo że Tajwan nie został włączony do Światowej Organizacji Zdrowia, intensyfikacja współpracy wojskowej stanowi istotny problem z perspektywy ugruntowania pozycji Chin na arenie międzynarodowej. Warunkiem koniecznym „wielkiego odrodzenia narodu chińskiego” jest zjednoczenie z Tajwanem, do którego ma dojść przed setną rocznicą powstania Komunistycznej Partii Chin. Ponadto istotnym elementem w chińskim dyskursie w 2020 r. było prowadzenie przez dyplomatów „pozytywnej narracji” na temat zwalczania pandemii COVID-19. Jednak tzw. wilcza dyplomacja spowodowała efekt odwrotny do zamierzzonego – Chiny zostały oskarżone przez Zachód o udział w konflikcie hybrydowym oraz szerzenie nieprawdziwych informacji w mediach społecznościowych. Ponadto pandemia wpłynęła na aktywność dyplomacji chińskiej w promowaniu szczepionek Sinopharm i Sinovac oraz rozwiązań *safe city* Huawei, głównie w Azji Południowo-Wschodniej. Implementacja takich rozwiązań będzie skutkowała możliwością przemowienia modelu chińskiego, którego podstawowym elementem jest stabilizacja, nie zaś wolność jednostki.

Jednak do momentu rozstrzygnięcia wyborów w Stanach Zjednoczonych polityka zagraniczna ChRL mimo swojej skali i umiędzynarodowienia ograniczała się do dalszego wzmacniania relacji bilateralnych oraz powolnego, choć skutecznego przemowienia wiodącej roli w organizacjach międzynarodowych. Sygnał do większej intensywności dało zwycięstwo Joe Bidena, który w kampanii wyborczej nie krył swoich obaw przed wzrastającą potęgą Chińskiej Republiki Ludowej. Pekin dostrzegł, że

⁵⁵ E. Lopez, „Philippines gives China-backed telecom firm green light to build cell towers on military bases”, *South China Morning Post*, 14 września 2020 r., <https://www.scmp.com/week-asia/economics/article/3101316/philippines-gives-china-backed-telecom-firm-green-light-build> [dostęp: 13.12.2020].

Biden promuje multilateralizm, powrót do agendy klimatycznej oraz rozwój nowych „zielonych technologii”, czyli nawiązuje do obszarów marginalizowanych przez Donalda Trumpa, co było do tej pory skutecznie wykorzystywane przez władze ChRL do osłabienia pozycji Stanów Zjednoczonych na arenie międzynarodowej. Za bardziej aktywnymi działaniami ChRL w zakresie porozumień wielostronnych stoi zatem chęć wyprzedzenia nowej administracji amerykańskiej i odebrania jej możliwości konkutowania z Pekinem na platformie wielostronnych porozumień oraz ograniczania dostępu do globalnych zasobów finansowych i technologicznych. Pekin, wciągając w porozumienia gospodarcze amerykańskich sojuszników w Azji Wschodniej, w tym przede wszystkim Japonię, Koreę Południową i Australię (w ramach porozumienia RCEP), oraz Unię Europejską, głównie Niemcy i Francję (w umowie CAI), próbuje ograniczać przyszłe ruchy amerykańskiej administracji.

The People's Republic of China's diplomacy in the time of the COVID-19 pandemic

The article analyzes the activities of the PRC and the adaptation of China's foreign policy to the global international situation related to the course and consequences of COVID-19. First, the Authors present the Sino-US relations in the context of increasing rivalry between the two countries and the intensification of Washington's diplomatic relations with Taipei. From Beijing's point of view, only "unification" with Formosa will ensure that the Chinese authorities will be able to accomplish the "great revival of the Chinese people". Next, the article presents the impact of Joe Biden's victory on the intensification of China's promotion of free trade agreements, in particular RCEP, and of the trade negotiations with the European Union. The next section discusses the activities of the PRC in international organizations, including at the UN forums: World Health Organization, Food and Agriculture Organization of the United Nations, and the UN Human Rights Council. Finally, the Authors describe the Chinese "health diplomacy", including China's assistance in combating the pandemic in many countries, mainly in the developing world, and discuss "Safe Cities" – a Huawei technology promoted as a new solution in crisis management.

Keywords: China, United States, multilateralism, COVID-19, mask diplomacy, vaccine diplomacy

Słowa kluczowe: Chiny, Stany Zjednoczone, multilateralizm, COVID-19, dyplomacja maseczkowa, dyplomacja szczepionkowa